

Milé kolegyně, milí kolegové,

zveme vás na šesté mezioborové kolokvium CSS FF UK. Ve dnech **25.–26. ledna 2022** navážeme na debatu „Hlína a kamení“ z roku 2020. Téma nadcházejícího setkání bude zaměřeno úžeji:

■ NEROSTU MOC? ■

Konec „dlouhého středověku“ či předmoderní doby je obvykle kladen do 18. století, časově se tedy shoduje s obdobím, jež těsně předcházelo takzvanému antropocénu – epoše, v níž se lidská činnost výrazně propisuje do geologické struktury Země. Proto jsou podoby geologické imaginace před antropocénem podstatnou medievistickou otázkou. Přestože většina středověkých kultur byla výrazně antropocentrická, dle J. J. Cohena nebyly nelidské části stvoření vnímány jen jako předměty určené člověku k výkladu a poučení. S ohledem na svou svěbytnost, provázanost a samostatnou činnost nezávislou na člověku dokládaly třeba i míru, jíž se božství vymyká lidské imaginaci. Z neuchopitelné masy zemské hmoty si k diskusí vybíráme nerosty. Jejich povaha se zdá být vrcholně „neživá“ a stabilní, až téměř věčná a neměnná. Ve skutečnosti se však mocně hýbou, vznikají, zanikají, působí, konají – představují jinou časovost změny, jinou perspektivu bytí. Známá je středověká obliba lapidární katalogizace mocných úlomků i celých skal a hor, studována jsou exempla o neživých předmětech měnících směr i význam lidských životů, pozorujeme obrazy a sochy, v nichž jsou nerosty organizačním principem i základní výtvarnou složkou. Reflexe cyklické proměny živých těl v prach, kamení a hlínu jsou vlastní jak středověké, tak současné antropologii; Freudova psychoanalytická teorie zakládá na tíhnutí organického k neorganickému pud smrti... Tyto tradice, moderní i středověké, jsou pro připravovanou debatu inspirací.

Příklady anekdot, paradoxů a výzkumných otázek

■ Isidor ze Sevilly definuje kámen jako to, co člověku brání v chůzi, co zakopávajícího zraňuje. Geologicky uvažující historik Kosmas považuje škobrtnutí o kámen za směšné a pokorně k němu přirovnává svůj rétorický výkon. Při psaní o minulosti si pak vypomáhá kruhem pohorí, události situuje na hory a vládnoucí muže usazuje na kamenný stolec. Ještě větší význam horninám a minerálům při ztvárnění dějin přikládali kronikáři mladší, jako třeba Bohuslav Balbín. Jak ve středověku působení nerostů měnilo lidské myšlení o záměrech, příbězích a dějinách? Kterými směry vedla neživá hmota interakci mezi etymologií a gramatikou, genezí a exegezí?

■ Ve staročeské lyrice kámen ilustruje zranitelnost těla božího syna, ale zároveň je mu přisuzována léčivá moc i světelné a tepelné záření. Drahokam je rovněž činitelem schopným zadusit pekelný plamen a jeho přitažlivost je příkladem i vykonavatelem milosti, jež drží pohromadě svět. Jak se v anorganické sféře projevují emoce? Jak v ní fyzikálně i teologicky působí láska a jaké důsledky má atraktivita mezi živým a neživým?

■ Augustin se vyznává z přesvědčení, že všechny věci mohou vypovídat o Bohu, pokud se jich na něj ptáme. Některé neživé předměty však odpovídají nečekaně. Přesvědčila se o tom liška, z jejíhož těla učinil neživou hmotu klesající džbán. V bajkách Leonarda da Vinci se kámen jednou touží skutálet k ostatním, ač si tím pohorší, jindy se vzpírá úderům, které z něj vykřesají jasný oheň. Jaké odpovědi dává anorganická hmota na otázky, jež nejsou položeny? V některých dějinných situacích nerosty nejsou ani tolik pro člověka, jako především samy pro sebe. Jak nás setkání s jejich lhostejností proměňuje?

■ Mramorová lebka Jana Hasištejnského z Lobkovic zřejmě spočívá na mramorové nápodobě jeruzalémského čtverhranného kamene – „prostředku světa“, na němž si Jan kdysi dvě hodiny pospal. Naději na vzkříšení tu dává fyzický dotek neživé hmoty. S jiným doufáním jsou spojeny suiseki, s jiným Stonehenge či tajemství v Ka'bě. Václav Hájek z Libočan vypráví o nálezů obřích kostí, zachovalých snad z předpotopní doby, zázračné sochy pláčou, meteority snášejí energii z hvězd, římský cement svědčí o podivuhodných silách předků. Jak zachytit energii věčnosti, aniž by se zůstávalo jen u obrazů a textů?

Medievistické kolokvium bude jako obvykle otevřeno vědám přírodním i humanitním, globálním, lokálním, pozdně antickým i raně novověkým, badatelkám i badatelům začínajícím i vyzrálým. Náměty svých příspěvků zasílejte do **31. října 2021** na některou z následujících adres.

Těšíme se na vás,

Vojta Bažant, Klára Petříková a Martin Šorm

vojta.bazant@gmail.com ■ klarapetrikova8@gmail.com ■ martin.sorm.martin@seznam.cz